

UDK 347.637:347.171-055.62

CERIF: S 130

DOI: 10.51204/Anali_PFBU_22304A

Dr Dušica PALAČKOVIĆ*

Dr Sanda ĆORAC**

NESAGLASNOST RODITELJA O PROMENI PREBIVALIŠTA DETETA – PROCESNOPRAVNE DILEME I MOGUĆA REŠENJA

U slučaju kada roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo nije saglasan sa promenom prebivališta deteta, odnosno preseljenjem u inostranstvo sa roditeljem koji samostalno vrši roditeljsko pravo, naši sudovi, po pravilu, zauzimaju stav da isključivo zbog toga što nije dao saglasnost roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo treba delimično lišiti roditeljskog prava i time omogućiti da o promeni prebivališta drugi roditelj odlučuje samostalno. U teoriji porodičnog prava takva praksa je kritikovana kao neprihvatljiva, pa se nameće potreba da se istraže i druge procesne mogućnosti u tim situacijama. U ovom radu se analiziraju razlike predmeta spora u postupku za delimično lišenje roditeljskog prava i predmeta spora u slučaju kada nema saglasnosti

* Redovni profesor u penziji, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Srbija, duda@jura.kg.ac.rs.

** Docent, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Srbija, scorac@jura.kg.ac.rs.

o promeni prebivališta, ispunjenost uslova za vođenje postupka u sporu za zaštitu prava deteta koji je predviđen Porodičnim zakonom i vrsta zaštite koja bi bila primerena rešenju tih sporova.

Ključne reči: *Delimično lišenje roditeljskog prava. – (Ne)saglasnost roditelja sa promenom prebivališta deteta. – Postupak. – Sudska zaštita.*

1. UVOD

Zbog ekonomske krize, otežanog zapošljavanja i finansijskih teškoća koje iz toga proizilaze, sve je češća pojava preseljenja deteta/dece u inostranstvo sa roditeljem koji samostalno vrši roditeljsko pravo. Ne treba, međutim zanemariti ni okolnosti lične prirode – zaključenje novog braka ili zasnivanje nove vanbračne zajednice roditelja ili želju za povezivanjem sa porodicom. Pravno, a posebno procesnopravno, u tim slučajevima je sporno kada se preseljenju (promeni prebivališta) protivi roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo jer se u praksi naših sudova u tim situacijama pribegava delimičnom lišenju roditeljskog prava roditelja koji to pravo ne vrši kao jedinoj alternativni. Takav pristup sudske prakse zapažen je i kritikovan u našoj pravnoj teoriji desetak godina unazad (videti, na primer, Draškić 2012, 366–381; Draškić 2020b, 264–266; Arsić, Banić 2018, 156–157). Pri tome, preseljenje deteta u drugu državu neuporedivo nepovoljnije utiče na održavanje ličnih odnosa roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo i deteta, kao i na pravo na poštovanje porodičnog života u odnosu na promenu prebivališta u okviru države ili u slučaju putovanja deteta bez promene prebivališta – iz turističkih ili zdravstvenih razloga, zbog ekskurzija, takmičenja i sl. Deca koja su navršila 15. godinu života i koja su sposobna za rasuđivanje imaju pravo da odluče sa kojim će roditeljem živeti¹, pa je predmet analize u radu preseljenje dece mlađe od tog uzrasta.

U procesnim odredbama Porodičnog zakona Republike Srbije mogu se prepoznati adekvatniji, manje rigidni pristupi razrešenju problema nesaglasnosti sa preseljenjem u odnosu na pristup sudova koji se svodi na delimično lišenje roditeljskog prava roditelja koji to pravo ne vrši. Naj-prihvatljivije rešenje je primena pravila o posebnom parničnom postupku za zaštitu prava deteta (PZ, čl. 261–273), koji je i predviđen kao procesni mehanizam zaštite onih prava koja PZ priznaje detetu, a nisu zaštićena

¹ Porodični zakon – PZ, *Službeni glasnik RS* 18/2005, 72/2011 – dr. zakon i 6/2015, čl. 60, st. 4.

primenom pravila drugih postupaka. Kako se, međutim, roditelju koji vrši roditeljsko pravo ne može uskratiti pravo na podnošenje tužbe za delimično lišenje roditeljskog prava, neophodno je razmotriti i procesni položaj, odnosno mogućnosti kojima tuženi (roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo) raspolaže u ovom slučaju. Jedna od mogućnosti je i iniciranje preispitivanja (izmene) načina vršenja roditeljskog prava. Takođe, moraju biti razmotrena i uzeta u obzir i oficijelna ovlašćenja suda, odnosno odstupanje od dispozitivne maksime. Sve to upućuje na neophodnost sagledavanja problema u širem, materijalnopravnom i procesnopravnom kontekstu. Predložena rešenja, pak, moraju pružati adekvatnu zaštitu deci, odnosno biti u najboljem interesu deteta, ali i roditelja koji su u sporu, odnosno ne mogu postići saglasnost, ne samo o promeni prebivališta, već i o drugim pitanjima koja bitno utiču na život deteta (PZ, čl. 78, st. 3).

2. VRŠENJE RODITELJSKOG PRAVA, NADLEŽNOST ZA REŠAVANJE SPOROVA I (NE)SAVESNOST

Osnovni princip vršenja roditeljskog prava koji je usvojen u zakonima koji regulišu materiju porodičnopравnih odnosa jeste zajedničko i sporazumno vršenje. Taj model PZ bezuslovno prihvata odredbom člana 75, st. 1 u okolnostima kada roditelji vode zajednički život. U stavu 2 istog člana takav pristup se predviđa i u situaciji kada roditelji ne vode zajednički život, ali uz uslov da su zaključili sporazum o zajedničkom vršenju roditeljskog prava i da je sud utvrdio da takav sporazum odgovara ostvarenju principa najboljeg interesa deteta. Ni u uslovima u kojima jedan roditelj vrši roditeljsko pravo (PZ, čl. 77) drugi roditelj nije potpuno lišen prava i dužnosti koje čine sadržinu roditeljskog odnosa. Naime, na osnovu odredbe člana 78, st. 3 roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo i dalje ima pravo i obavezu da izdržava dete, da sa detetom održava lične odnose i da sa roditeljem koji samostalno vrši roditeljsko pravo zajednički i sporazumno odlučuje o pitanjima koja bitno utiču na život deteta. U članu 78, st. 4 navode se neka od tih pitanja – obrazovanje deteta, preduzimanje većih medicinskih zahvata nad detetom, promena prebivališta deteta i raspolaganje imovinom deteta velike vrednosti, a iz stilizacije zakonskog teksta sledi da je nabranjanje *exempli causa* te da sud može *in concreto* da ocenjuje, kao faktičko pitanje, šta je od bitnog značaja za život deteta (Draškić 2020a, 287).

Ukoliko roditelji ne mogu da postignu sporazum o bilo kojem od pitanja koja bitno utiču na život deteta, primarno se primenjuju pravila PZ o preventivnom i korektivnom nadzoru nad vršenjem roditeljskog prava od organa starateljstva (PZ, čl. 79–80). Međutim, u teoriji se ističe da, prema PZ,

postoji samo jedna situacija u kojoj organ starateljstva u okviru preventivnog nadzora može da donese odluku o pitanju koje bitno utiče na život deteta – može odlučiti o imenu deteta kada roditelji ne mogu da se sporazumeju (PZ, čl. 344, st. 4; Vlašković 2018, 211). Istovremeno, dobrovoljnost primene posredovanja ograničava domete tog postupka.² Ukoliko takvi zakonom predviđeni metodi ne budu dali rezultat, odnosno ako se ne postigne sporazum, spor koji postoji između roditelja i koji se (kao i u drugim situacijama) negativno odražava na ličnost i razvoj deteta, njegova prava i interese, rešavaće se sudskim putem.

Pribegavanje delimičnom lišenju roditeljskog prava roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo isključivo zbog toga što odbija da dâ saglasnost za promenu prebivališta deteta svakako je problematično. Naime, prema odredbi čl. 82, st. 1 PZ, delimično lišenje je posledica nesavesnog vršenja prava ili dužnosti iz sadržine roditeljskog prava. Savesnost, kao pravni standard u vršenju roditeljskog prava, mogla bi se odrediti kao postupanje roditelja u skladu sa dužnostima i obavezama na način prihvatljiv u konkretnim okolnostima i prema shvatanju sredine. Kako je nesavesnost u vršenju roditeljskih prava i dužnosti uslov za delimično lišenje roditeljskog prava, sud je dužan da *in concreto* ispita da li su odnos roditelja prema detetu i način njegovog vršenja roditeljskih dužnosti i prava pre svega u skladu sa zakonskim pravima deteta i njegovim mogućnostima.³ Na osnovu odredaba PZ i odgovarajućih normi međunarodnog prava, pre svega Konvencije o pravima deteta, svako dete ima, uz zakonska ograničenja, brojna prava iz kojih proizilazi obaveza roditelja da, u skladu sa svojim mogućnostima, obezbede detetu uslove za ostvarivanje tih prava, što podrazumeva i ulaganje dodatnih napora radi stvaranja uslova za pravilan rast i razvoj deteta.

Nesavesnost u vršenju roditeljskih prava se ne pretpostavlja već je dokazuju roditelji ili druga lica ovlašćena za pokretanje postupka za lišenje roditeljskog prava (PZ, čl. 264, st. 2). Primena istražnog načela uslovljava obavezu suda da samostalno istražuje i činjenice koje stranke nisu iznele u postupku, pa i kada se tiču (ne)savesnosti roditelja (PZ, čl. 205). Kako se pravni standard savesnosti u vršenju roditeljskog prava konkretizuje, odnosno dobija određenu sadržinu u praksi sudova, to podrazumeva svestran, sveobuhvatan pristup sudova i nesporno utvrđivanje svih činjenica koje se odnose na

² Prema čl. 80, st. 2, t. 2 PZ, organ starateljstva upućuje na posredovanje. Zakon o posredovanju u rešavanju sporova, *Službeni glasnik RS* 55/14, govori o posredovanju u porodičnim sporovima (čl. 3, st. 2), a dobrovoljnost je određena u članu 2.

³ Rešenje Višeg suda u Požarevcu 1 GžZ 7/19, 20. februar 2019, *Bilten Višeg suda u Požarevcu* 7/2019, Intermex, Beograd.

pristup vršenju roditeljskog prava. Savesno i brižljivo postupanje roditelja u vršenju roditeljskog prava podrazumeva ulaganje posebnog napora i truda da „lični kontakt sa detetom bude adekvatan, prilagođen potrebama i uzrastu maloletnog deteta, želi deteta da bude voljeno i prihvaćeno u sredini u kojoj živi“.⁴ Predmet procene suda je i privrženost roditelju (roditeljima), bliskost, otvorenost, neposrednost, iskrenost i nežnost u odnosu roditelja i deteta i uzajamna ljubav i toplina.⁵ Posebno se moraju procenjivati motivi roditelja za određeno ponašanje, na primer, da je autentičan motiv oca da se detetu zabrani da poseduje putnu ispravu bio da nastavi sukob sa majkom deteta, a ne želja da dete ostane u Srbiji.⁶ Posedovanje ličnih i roditeljskih kapaciteta da se odgovori razvojnim potrebama deteta u skladu sa uzrastom, postavljanje granica i pravila ponašanja, istrajnost u zahtevima koji se postavljaju detetu, fleksibilnost u postupanju uz uvažavanje ličnosti deteta i konteksta u kome dete pokazuje određeno ponašanje, prepoznavanje razvojnih i individualnih potreba deteta i osetljivost na njih, obezbeđenje optimalno stabilne sredine za razvoj kapaciteta deteta, spremnost roditelja da razvija svoje kompetencije u ostvarenju te uloge, samo su neki od kriterijuma o kojima se mora voditi računa kada se odlučuje o savesnosti u vršenju roditeljskog prava.⁷ Odluku o delimičnom lišenju roditeljskog prava sud može doneti isključivo ako nesporno utvrdi da roditelj zanemaruje ili nesavesno vrši roditeljske dužnosti i time ugrožava dobrobit deteta u određenom domenu života.⁸

3. PRAKSA SUDOVA U REPUBLICI SRBIJI

Sudovi u Republici Srbiji, što je već pomenuto, skoro bez izuzetka zauzimaju stav da se u slučaju spora roditelja o promeni prebivališta deteta roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo „mora“ delimično – u odnosu na pravo na promenu prebivališta, lišiti roditeljskog prava kako bi se drugom roditelju omogućilo da samostalno donese odluku o tome. Pri tome se u tužbama najčešće i kao jedini razlog lišenja navodi okolnost odbijanja davanja saglasnosti, a u odlučivanju se polazi od odredbe čl. 82, st. 4 PZ, koja „omogućava“ delimično

⁴ Presuda Vrhovnog kasacionog suda Rev. 2249/2017, 26. oktobar 2017.

⁵ Presuda Vrhovnog kasacionog suda Rev. 3228/2019, 18. septembar 2019.

⁶ Presuda Vrhovnog kasacionog suda Rev. 3120/2017, 27. decembar 2017.

⁷ Presuda Vrhovnog kasacionog suda Rev. 6201/2020, 20. januar 2021.

⁸ Presuda Vrhovnog kasacionog suda Rev. 3200/2017, 27. decembar 2017.

lišenje roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo u pogledu održavanja ličnih odnosa sa detetom i prava da odlučuje o pitanjima koja bitno utiču na život deteta, kada razlozi za lišenje budu nesporno utvrđeni.

U jednoj od ranijih odluka u postupku po reviziji⁹, koja je analizirana i kritikovana u literaturi (Draškić 2012, 366–381), Vrhovni kasacioni sud je izričito naveo da „sud nije ovlašćen da umesto roditelja odlučuje o prebivalištu maloletnog deteta ili da donosi odluke koje zamenjuju zajedničke odluke roditelja o bitnim pitanjima vršenja roditeljskog prava – koja utiču na život maloletnog deteta, a preventivni i korektivni nadzor nad vršenjem roditeljskog prava obavlja organ starateljstva, a ne sud“. Pri tome Vrhovni kasacioni sud nije odbio pružanje sudske zaštite¹⁰ već je vratio pravnu stvar na ponovno odlučivanje prvostepenom sudu, uz nalog da otkloni nedostatak, odnosno „naloži uređenje tužbe u pogledu zahteva protivtužbe koji može biti usmeren na delimično lišenje roditeljskog prava, a ne na donošenje odluke koja zamenjuje saglasnost roditelja za odvođenje maloletnog deteta u inostranstvo ili da o delimičnom lišenju roditeljskog prava odluči po službenoj dužnosti“.¹¹ Isti stav Vrhovni kasacioni sud je zauzeo i u odgovoru na sporno pravno pitanje iz 2017. godine (Apelacioni sud u Novom Sadu 2018, 34–35).¹²

⁹ Rešenje Vrhovnog kasacionog suda Rev. 2557/06, 1. mart 2007.

¹⁰ Bilo je i slučajeva odbacivanja tužbe jer zahtev koji glasi da se tuženi obavezuje da da saglasnost za napuštanje teritorije Srbije ne uživa sudsku zaštitu (videti, na primer, Rešenje Višeg suda u Novom Sadu Gž2. 36/10, od 11. oktobra 2010, u kojem se navodi: „Prvostepeni sud nije imao zakonskih mogućnosti da udovolji zahtevu tužilaca, jer tako postavljeni tužbeni zahtev ne može biti predmet sudske zaštite.“).

¹¹ Postavlja se, međutim, pitanje zašto se zahteva „uređenje“ zahteva tužbe, odnosno protivtužbe, kada sud može da odlučuje o tom pitanju *ex officio*, a onda i o kakvom „uređenju“ je reč kada se potpuno menja tužbeni (protivtužbeni) zahtev, odnosno nalaže pravo objektivno preinačenje? O tome Poznić, Rakić Vodinelić 2015, 325.

¹² Suprotan stav iznet je, prema Draškić (2020b, 265 fn. 581), u projektu jedne uticajne evropske nevladine organizacije: „Kada među roditeljima nema saglasnosti o nekom važnom pitanju koje se tiče deteta, a za čije rešavanje je potrebna saglasnost oba roditelja, nadležno telo (sud) će pokušati da se među roditeljima postigne sporazum ako je to ikako moguće, u suprotnom, nadležni organ ovlastiće jednog od roditelja da donese odluku ili će odluku doneti sam organ (princip 3.14.3)“. Takođe, prema Preporuci CM/rec(2015)4 (*Recommendation CM/Rec(2015)4 of the Committee of Ministers to member States on preventing and resolving disputes on child relocation*, Committee of Ministers of the Council of Europe, 11 February 2015, Dispute resolution [6]): „Roditelji ili drugi koji imaju roditeljske odgovornosti imaju pravo da iznesu bilo koji nerešen spor u vezi preseljenja deteta pred nadležni organ kako bi odlučio.“ Pod „nadležnim organom“ se, pak, podrazumeva sud ili administrativni organ – Definitions (c). <https://rm.coe.int/16807096c9>, poslednji pristup 20. februara 2022.

Nešto šire obrazloženje tog stava nalazimo u Rešenju Apelacionog suda u Novom Sadu¹³ koje je doneto u postupku po žalbi, u kojem se navodi: „Sud odlučuje o pravima i dužnostima iz sadržine roditeljskog prava roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo samo ako su ispunjeni uslovi da se u tom delu roditelj liši roditeljskog prava ili pozove na vršenje tih prava i dužnosti, da je pravo roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo izvorno zakonsko pravo i sud o tom pravu ne treba da donosi odluku, ako nisu ispunjeni uslovi da se u tom delu roditelj liši roditeljskog prava ili pozove na vršenje tih prava i dužnosti što bi bio predmet sudskog odlučivanja. Stoga, sud o ovim pravima i dužnostima ne treba da odlučuje, kada nisu kompromitovana, jer izviru iz Porodičnog zakona i podrazumevaju se ali, nasuprot navodima žalbe, tuženi to pravo i dužnost ima, a intervencija tužilje, kao roditelja koji vrši roditeljsko pravo, može da se odnosi samo na situacije kada bi tuženi nesavesno vršio ili zanemarivao vršenje tog prava.“

Najvažniji zaključak tih primera je da naši sudovi smatraju da nisu nadležni da svojom odlukom „zamene“ sporazum roditelja. Iz obrazloženja odluka zaključuje se da su sudovi u sporu po tužbama za delimično lišenje roditeljskog prava procenjivali šta je u najboljem interesu deteta, što im je i obaveza. Tako je, na primer, ocenjeno da protivljenje davanju saglasnosti nije u najboljem interesu deteta zato što je „dete u potpunosti upućeno na majku, u dobrim odnosima sa njenim sadašnjim suprugom i adaptirano na novu životnu sredinu“¹⁴, pa je stoga promena prebivališta u najboljem interesu deteta, odnosno da nad svim drugim interesima i težnjama preteže interes maloletnog deteta. Takav pristup je, međutim, moguće primeniti isključivo u situacijama kada stvarno postoje razlozi za delimično lišenje roditeljskog prava, ali ne i u suprotnim. Ako u pomenutoj situaciji dete nije isključivo upućeno na roditelja koji samostalno vrši roditeljsko pravo, ako se nije dobro prilagodilo novoj sredini ili, uopšteno, nema razloga za delimično lišenje, pa se problem ne rešava nalogom da se tužba „uredi“ tako da zahtev glasi na delimično lišenje. I dalje nema odluke o promeni prebivališta jer je zahtev za lišenje odbijen.

Okolnosti na koje se sudovi pozivaju u obrazloženjima odluka ne upućuju nesporno na nesavesnost roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo, ali ga ipak delimično lišavaju roditeljskog prava u odnosu na promenu prebivališta. Tako se, na primer, u jednoj odluci¹⁵ izričito konstatuje da „upravo imajući

¹³ Rešenje Apelacionog suda u Novom Sadu Gž2. 716/2013, 10. decembar 2013.

¹⁴ Presuda Vrhovnog kasacionog suda Rev. 3200/17, 27. decembar 2017.

¹⁵ Presuda Apelacionog suda u Beogradu Gž. 359/11, 11. maj 2011, *Bilten Apelacionog suda u Beogradu* 3/2011, 156–158.

u vidu najbolji interes deteta i protivljenje tuženog da mal. K. sa majkom otputuje i boravi određeni period u SAD, ukazuje na nesavesnost tuženog u vršenju roditeljskog prava“. Sud je zapravo oslobodio tužilju obaveze da dokaže nesavesnost tuženog, a nije je nesporno utvrdio ni primenom istražnog načela. Ili, kako je u teoriji uočeno (Draškić 2020 b, 265), sud je isključivo na osnovu protivljenja oca izveo zaključak da je on nesavestan roditelj iako je imao legitimno pravo da se protivi promeni prebivališta, odnosno preseljenju maloletnog deteta u drugu državu i izneo argumente u prilog svom protivljenju.

Nižestepeni sudovi, ali i Vrhovni kasacioni sud u postupku po reviziji, na identičan način su odlučivali u velikom broju slučajeva, što ukazuje na već formiranu, ustaljenu i ujednačenu praksu.¹⁶ Okolnost da sudovi utvrđuju šta je u najboljem interesu deteta nije, naime, dovoljna jer je suština postupka delimičnog lišenja roditeljskog prava da sud nesporno utvrdi da je roditelj nesavesno vršio roditeljska prava. I Vrhovni kasacioni sud u nekim odlukama po reviziji prihvata da tuženi roditelj ne procenjuje najbolji interes deteta na identičan način kao drugi roditelj, a da sud o tome mora nezavisno da zaključuje kao krajnji arbitar u primeni tog principa, te da uskraćivanje davanja saglasnosti ne znači *per se* da roditelj nesavesno vrši roditeljsko pravo i da ga zbog toga treba delimično lišiti tog prava.¹⁷

4. VRSTA PRAVNE ZAŠTITE U SLUČAJU NEPOSTOJANJA SAGLASNOSTI ZA PROMENU PREBIVALIŠTA DETETA

4.1. Uvodne napomene

Problem nepostojanja saglasnosti o promeni prebivališta deteta već na prvi pogled je povezan i sa roditeljskim pravom i sa pravima dece. U teoriji se ističe da su u tim spornim situacijama suprotstavljeni pravo na slobodu kretanja jednog i pravo na porodični život drugog roditelja i da je u takvim okolnostima veoma teško utvrditi šta je najbolji interes deteta (Cashmore,

¹⁶ Tako Vrhovni kasacioni sud u odluci Rev. 200/12, prema Milutinović 2012, 82–84; presuda Apelacionog suda u Novom Sadu Gž. 441/16, 28. jul 2016; presuda Apelacionog suda u Novom Sadu Gž. 157/13, 20. mart 2013; presuda Vrhovnog kasacionog suda Rev. 3120/17, 27. decembar 2017; presuda Apelacionog suda u Beogradu Gž2 139/18, 9. mart 2018, kojom je odlučeno o žalbi protiv presude Drugog osnovnog suda u Beogradu P2 br. 864/17, 6. decembar 2017; presuda Vrhovnog kasacionog suda Rev. 92/20, 30. januar 2020.

¹⁷ Presuda Vrhovnog kasacionog suda Rev. 3229/19, 18. septembar 2019.

Parkinson, 2016, 152). Ukoliko je reč o problemu vršenja roditeljskog prava, sudski put zaštite, prema PZ, bio bi postupak za vršenje roditeljskog prava, a ako se problem postavi sa aspekta prava deteta, moguć je, u određenim uslovima, postupak u sporu za zaštitu prava deteta.¹⁸ Optiranje za jedan od ta dva postupka uslovljeno je stavom da li je reč o pravu deteta na promenu prebivališta ili je pravo roditelja da sporazumno o tome odluče njegova suština.

Nesporno je da odbijanjem davanja saglasnosti roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo za promenu prebivališta deteta, ovde za preseljenje u inostranstvo, nastaje spor iz porodičnopravnih odnosa¹⁹, koji je, prema odredbama Zakona o parničnom postupku (čl. 1)²⁰, u nadležnosti redovnih sudova. Nesporno je i da su i postupak u sporu za zaštitu prava deteta i postupak za vršenje roditeljskog prava posebni parnični postupci.

Postupak u sporu za zaštitu prava deteta supsidijaran je u odnosu na sve druge postupke predviđene u PZ (Poznić, Rakić Vodinić 2015, 563). U domaćoj teoriji porodičnog prava prihvaćen je kao adekvatan put zaštite u slučaju da ne postoji saglasnost o promeni prebivališta deteta (Ponjavić, Vlašković 2019, 284; Draškić 2012, 381; Kovaček Stanić 2012, 85), uz obavezu suda da nesporno zaključi da li ta promena ima pozitivne efekte na razvoj deteta – fizički, mentalni, duhovni, moralni, psihološki i socijalni (Draškić 2020a, 260).

Za određenje predmeta spora u postupku za vršenje roditeljskog prava relevantne su odredbe čl. 75–78 PZ, kojima se kao načini vršenja predviđaju zajedničko i samostalno, što je nesumnjivo ograničavajuća odredba. Isto važi i za odredbu čl. 272, st. 2 PZ: „Ako roditelji nisu zaključili sporazum o vršenju roditeljskog prava ili sud proceni da njihov sporazum nije u najboljem interesu deteta, odluku o poveravanju zajedničkog deteta jednom roditelju, o visini doprinosa za izdržavanje od strane drugog roditelja i o načinu održavanja ličnih odnosa deteta sa drugim roditeljem donosi sud.“ Time je, naime, određeno o čemu sud odlučuje po pravilima postupka za vršenje roditeljskog prava (Vlaškić 2018, 212).

¹⁸ Pravila tih postupaka sadržana su u odredbama čl. 261–273 PZ.

¹⁹ Reč je o tzv. relokacijskim sporovima, više o tome u Dželetović 2021, 85–89.

²⁰ Zakon o parničnom postupku – ZPP, *Službeni glasnik RS* 72/2011, 49/2013 – odluka US, 74/2013 – odluka US, 55/2014, 87/2018 i 18/2020.

S druge strane, pokretanje postupka u sporu za zaštitu prava deteta zakonom je dvostruko uslovljeno – prvo, zahtev se mora odnositi na zaštitu prava deteta koje je predviđeno odredbama PZ i, drugo, da zaštita takvog prava nije obezbeđena odredbama nekog drugog postupka normiranog ovim zakonom.²¹

Na osnovu odredaba u kojima se pominje prebivalište deteta može se zaključiti da se u PZ pravo deteta na prebivalište ne samo pominje već i unekoliko reguliše. Tu, pre svega, mislimo na odredbu čl. 76, st. 2, kojom se propisuje da sastavni deo sporazuma roditelja o zajedničkom vršenju roditeljskog prava mora biti i sporazum o tome šta se smatra prebivalištem deteta. I taj sporazum je predmet procene suda sa aspekta najboljeg interesa deteta, što implicira da sud ima obavezu da, ukoliko sporazum ne odgovara najboljem interesu deteta, odlučujući o načinu vršenja roditeljskog prava, odlučuje i o prebivalištu deteta.²² Ukoliko oceni da je samostalno vršenje u interesu deteta, poveravanjem deteta roditelju koji će samostalno vršiti roditeljsko pravo sud takođe odlučuje i o njegovom prebivalištu. Takođe, ako je odlukom suda već rešeno o načinu vršenja roditeljskog prava (samostalno u slučaju koji se ovde analizira), uz konstataciju da dete ima pravo na promenu prebivališta koje je uslovljeno ili saglasnošću roditelja ili ocenom suda da je to u najboljem interesu deteta, logika nalaže vođenje postupka u sporu za zaštitu prava deteta. Mada u teoriji porodičnog prava ima mišljenja da je pravo na razvoj upravo jedno od prava za koja se u PZ ne predviđa poseban postupak zaštite i da nesaglasnost roditelja o promeni prebivališta deteta može ugroziti to pravo (Ponjavić, Vlašković 2019, 284), čini se da ima opravdanja da se zaštita pruža neposredno pravu na promenu prebivališta (ili prodaju imovine veće vrednosti, preduzimanje većih medicinskih zahvata i dr.), zavisno od procene najboljeg interesa deteta.

Mada to ne može biti ključni argument za određivanje vrste postupka čija bi primena bila adekvatna u slučaju koji analiziramo, napomenimo da je u postupku u sporu za zaštitu prava deteta u odnosu na postupak u sporu za

²¹ Tako, kada je reč o pravu stanovanja (*habitatio*) koje je izričito predviđeno odredbom čl. 194 PZ, a ne štiti se ni u jednom drugom postupku, dileme nema (Milutinović 2006, 451–464), kao ni kada je reč o pravu na održavanje ličnih odnosa sa bliskim srodnicima (Tasić 2022, 45).

²² To je još jedan od argumenta u prilog stavu da sud ima mogućnost da o prebivalištu, odnosno promeni prebivališta deteta odlučuje, bez obzira na to što formulacije tužbi da se odlukom suda zameni saglasnost nisu prihvatljive, kako je već napomenuto.

vršenje roditeljskog prava krug aktivno legitimisanih lica proširen na javnog tužioca (PZ, čl. 263, st. 1 i čl. 264, st. 1 i 2), a predviđena je i naročita hitnost postupka²³, što utiče na efikasnost zaštite prava dece.

4.2. Prva alternativa – izdejtšovati izjavu volje

Postupkom za zaštitu prava deteta nisu ograničene vrste zaštite pa bi, praktično, bile moguće sve tri vrste tužbi koje su tipične za parničnu proceduru – kondemnatorna, preobražajna i deklarativna. Međutim, kako je predmet spora ocena da li je promena prebivališta u najboljem interesu deteta u kontekstu okolnosti konkretne pravne stvari i nepostojanja saglasnosti roditelja, to pokazuje da sud donosi odluku o promeni koja se odnosi na jedno od prava dece, što nije tipično za „pravu“ kondemnaciju. Jedna od novijih odluka Osnovnog suda u Novom Sadu²⁴, kojom je roditelju koji vrši roditeljsko pravo naloženo da dâ saglasnost za putovanje deteta u inostranstvo izjavom kod javnog beležnika, a ako roditelj to odbije, presuda suda će „zameniti“ nedostatak saglasnosti, upućuje, analogijom, na moguću vrstu tužbe, odnosno zaštite koja bi se mogla pružiti i u situaciji koju u radu analiziramo.

Kada tužilac želi da ostvari jedno svoje pravo na promenu tako što će izdejtšovati usvajanje svog zahteva, reč je o preobražajnim (konstitutivnim) tužbama (Poznić 2009, 397).²⁵ Promena se, prema materijalnopравnim (ređe i procesnopравnim) propisima, može postići isključivo tužbom čiji je zahtev preobražajnopравne prirode i presudom kojom se usvaja takav tužbeni zahtev. Preobražajnom presudom se tužiočevo pravo na promenu ostvaruje kada se taj cilj ne može postići jednostranom izjavom volje ili saglasno,²⁶ što korespondira sa problemom koji je predmet analize u ovom radu. To je svakako situacija kada dete pokreće postupak za zaštitu svog prava na

²³ Skraćivanjem rokova za zakazivanje prvog ročišta (osam dana od prijema tužbe u sudu) i obavezom drugostepenog suda da o žalbi odluči u roku od 15 dana od dana kada mu je dostavljena žalba.

²⁴ Osnovni sud u Novom Sadu P-351/2017, 1. mart 2019.

²⁵ Preobražajna tužba je procesnopравni pandan materijalnim preobražajnim ovlašćenjima (Jakšić 2021, 353). Više o vrstama preobražajnih prava videti u Poznić, Rakić Vodinelić 2015, 305–306.

²⁶ Triva i Dika (Triva, Dika 2004, 408) izričito navode da se preobražajnom tužbom može postići zaštita i u situacijama kada se određena promena u pravnom odnosu ne može postići samo jednostranom izjavom volje već je za to potrebna saglasnost stranaka, a ona je izostala. Izričito i Poznić 2009, 398

promenu prebivališta, ali i kada tužbu pokreće jedan od roditelja, ukoliko se pođe od premise da dete ima položaj stranke u svakom postupku u kome se odlučuje o njegovim pravima, što, bez obzira na okolnost da u PZ ne postoji izričita odredba o tome, obezbeđuje najviši nivo zaštite prava dece.²⁷ Tužbeni zahtev bi, međutim, u ovim situacijama glasio da se tuženi obaveže da dâ izjavu volje²⁸ – da drugi roditelj dâ saglasnost za promenu prebivališta deteta izjavom kod javnog beležnika. U nauci građanskog procesnog prava nema potpune saglasnosti o pravnoj prirodi tužbi čiji zahtev glasi da se dâ izjava volje zato što tužilac, zapravo, predlaže obavezivanje na činidbu, ali presuda kojom se takva obaveza izriče ne izvršava se prinudno. Zakon, naime, propisuje fikciju da je pravnosnažnošću presude izjava data što se smatra argumentom u prilog preobražajnog karaktera ovih presuda.²⁹ Usvajanjem ovakvog zahteva uz ocenu svih relevantnih okolnosti, a posebno najboljeg interesa deteta, u konkretnom slučaju, roditelj bi bio obavezan da dâ izjavu kojom se saglašava sa promenom prebivališta maloletnog deteta u konkretnom slučaju, odnosno izjavu o saglasnosti za preseljenje deteta u određeni grad/državu. Drugim rečima, ne obavezuje se roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo na davanje generalne, načelne saglasnosti za promenu prebivališta deteta već će za eventualnu svaku buduću promenu morati da se vodi poseban postupak, što opravdavaju promenjene okolnosti, odnosno izmenjen činjenični osnov tužbe.

Izreka takve presude ima, dakle, i obavezujući deo, koji ukazuje na to da je reč o tzv. mešovitoj – preobražajno-kondemnatornoj presudi. Kako kondemnatorni (obavezujući) elemenat takvih presuda podleže prinudnom izvršenju (Poznić, Rakić Vodinelić, 436; Dika 2009, 323–324), ali se u ovom slučaju roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo obavezuje na davanje izjave volje, primenjivala bi se pravila iz čl. 390 Zakona o izvršenju i obezbeđenju³⁰, odnosno fikcija da je izjava data u momentu nastupanja pravnosnažnosti presude. To je jedno od sredstava izvršenja radi prinudnog ostvarenja nenovčanog potraživanja izvršnog poverioca (ZIO, čl. 54, st. 3) kada je izjava volje pravna radnja koju duguje izvršni dužnik. Obaveza koja se sastoji u

²⁷ Videti čl. 7, st. 1 Nacrta zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta. <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/070619/070619-vest15.html>, poslednji pristup 16. maja 2022.

²⁸ Mogućnost tzv. izdejstvovanja izjave volje u postupku izvršenja odluka o zaštitni prava deteta prihvata i Tasić 2022, 107.

²⁹ O ovome videti Poznić, Rakić Vodinelić (2015, 307).

³⁰ Zakon o izvršenju i obezbeđenju – ZIO, *Službeni glasnik RS* 106/2015, 106/2016 – autentično tumačenje, 113/2017 – autentično tumačenje, 54/2019, 9/2020 – autentično tumačenje.

davanju izjave volje ne može se ostvariti upotrebom sredstava prinude i zbog toga zakonodavac propisuje navedenu fikciju, odnosno da u toj situaciji nije potrebno voditi postupak izvršenja.³¹

Kako je odluka o vršenju roditeljskog prava podložna izmenama u novom sudskom postupku, s obzirom na izmenjene okolnosti, tuženi roditelj u postupku za zaštitu prava deteta može da podnese i protivtužbu za izmenu načina vršenja roditeljskog prava i da iznese da preseljenje, odnosno promena prebivališta nije u najboljem interesu deteta ili navede i neke druge, nove okolnosti. Ili da sud o tome odluči *ex officio*. To znači da nema zabrane da roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo, znajući da roditelj koji vrši roditeljsko pravo ima nameru da sa detetom otputuje, da promeni prebivalište deteta, sam podnese tužbu za izmenu načina vršenja roditeljskog prava. U tom slučaju tuženi, opet usled koneksiteta predmeta spорова³², može reagovati protivtužbom za zaštitu prava deteta. Ista vrsta postupka po tužbi i protivtužbi, što je jedan od uslova dopuštenosti protivtužbe, nije u tim situacijama problematična jer su svi postupci iz porodičnopravnih odnosa posebni parnični postupci, a u prilog mogućih varijanti protivtužbe su i oficijelne mogućnosti suda iz odredbe čl. 273 PZ.

Konačno, da li se može zaključivati prema analogiji na situaciju nedavanja saglasnosti za prodaju imovine veće vrednosti, u kojoj bi, ukoliko je roditelj koji vrši roditeljsko pravo bez saglasnosti drugog roditelja već otuđio imovinu, ovaj mogao tužbom zahtevati poništaj ovako zaključenog pravnog posla? Iz ovako primenjene analogije bi proistekla mogućnost da se, u slučaju kada je roditelj doneo odluku o promeni prebivališta samostalno, bez saglasnosti drugog, tužbom zahteva poništaj takve odluke (takođe preobražajna po pravnoj prirodi). Takvo zaključivanje je, međutim, problematično kada nema nikakvog formalno zaključenog pravnog posla niti formalno date izjave volje. Ako postoji zahtev za izdavanje putne isprave za dete kao dokaz samostalno donete odluke roditelja koji vrši roditeljsko pravo, to ne omogućava podnošenje pomenute tužbe, a i uslovi za njeno izdavanje su drugačiji nego za promenu prebivališta. Izvršena promena prebivališta, odnosno preseljenje u inostranstvo, s druge strane, bez saglasnosti drugog roditelja, ukoliko bi do nje došlo, asocira na otmicu, što takođe podrazumeva drugačiji pristup.

³¹ Više o izdejstvovanju izjave volje vid. Stanković, Palačković, Trešnjev (2020, 1288–1290).

³² O protivtužbama, posebno koneksnoj, više u Stanković, Boranijašević (2020, 353–355); Jakšić (2021, 445); Poznić, Rakić Vodinelić (2015, 350).

4.3. Druga alternativa – utvrditi pravo deteta na promenu prebivališta

Deklarativna zaštita, čiji je smisao deklarisanje da jedno pravo (ili pravni odnos) postoji, načelno bi bila mogućnost za pokretanje postupka u sporu za zaštitu prava deteta u analiziranom slučaju. No, presuda kojom se u slučaju osnovanosti usvaja zahtev takvih tužbi nije podobna za prinudno izvršenje (Stanković, Boranijašević 2020, 445; Poznić, Rakić Vodinelić 2015, 302). Usvajanje tužbenog zahteva značilo bi da se utvrđuje da dete ima pravo na promenu prebivališta jer je to u njegovom najboljem interesu. Postojanje prava moralo bi biti, međutim, konkretno povezano sa okolnostima pravne stvari, odnosno moralo bi da se utvrdi da dete ima pravo na promenu prebivališta u konkretnom slučaju, kao i u prethodno analiziranoj preobražajno-kondemnatornoj odluci, a ne generalno. Istovremeno, nastupanje pravnosnažnosti presude kojom se zahtev usvaja i utvrđuje pravo na promenu prebivališta bilo bi osnov za roditelja koji vrši roditeljsko pravo da se preseli sa detetom u inostranstvo. Odbijanjem tužbenog zahteva, odnosno odlukom da na osnovu okolnosti konkretne pravne stvari dete nema pravo na promenu prebivališta, opet zbog toga što to nije u njegovom najboljem interesu, značilo bi da nije bilo potrebe za zaštitom prava deteta te da nema potrebe ni za traženjem saglasnosti roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo. PZ, međutim, ne predviđa izričito mogućnost podnošenja deklarativne tužbe u analiziranom slučaju pa bi obaveza tužioca bila da učini verovatnim postojanje pravnog interesa za utvrđenje. Ipak, u teoriji se smatra da takav interes postoji naročito kada se položaj tužioca pokazuje nesigurnim prema tuženom, a zaključak o tome moguće je izvesti upravo iz ponašanja tuženog (Poznić, Rakić– Vodinelić 2015, 303). Nepostojanje sporazuma roditelja svakako ukazuje na nesigurnost položaja kako roditelja koji podnosi pozitivnu deklarativnu tužbu, tako i onog koji ne vrši roditeljsko pravo, ali legitimno smatra da promena prebivališta nije u najboljem interesu deteta. Ovakva situacija svakako se reperkutuje i na nesigurnost položaja deteta. Okolnosti koje iznosi tužilac imaju upravo za cilj da uvere sud da jeste/ nije preseljenje u najboljem interesu deteta (zavisno od toga da li je zahtev deklarativne tužbe pozitivno ili negativno formulisan), što bi, čini se, bilo dovoljno za dokazivanje postojanja pravnog interesa. Novoj tužbi kojom bi se odlučivalo o pravu na promenu prebivališta bilo bi i ovde mesta usled promene činjeničnog osnova tužbe, što po pravilu znači okolnosti povezanih sa najboljim interesom deteta (Poznić, Rakić Vodinelić 2015, 313–316).

Zahtev bi bio formulisan zavisno od toga ko od aktivno legitimisanih lica po zakonu može da podnese tužbu. Naime, roditelj koji samostalno vrši roditeljsko pravo podnosio bi pozitivnu deklarativnu tužbu, bilo u svoje ime

bilo u ime deteta, kao njegov zastupnik, dok bi roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo postupak pokretao negativnom deklarativnom tužbom. Dete bi, pak, formalnopravno moglo da podnese obe vrste tužbi. Međutim, suštinski, kako je njegov zastupnik roditelj koji samostalno vrši roditeljsko pravo, u praksi bi to bila pozitivna deklarativna tužba jer je u ime deteta podnosi roditelj koji želi promenu prebivališta.³³

5. UMEMTO ZAKLJUČKA

Analiza izvršena u radu, a pre svega izneta argumentacija, pokazuju, pre svega, da je neprihvatljivo da se odluka o lišenju, u slučaju kada roditelj koji vrši roditeljsko pravo podnese tužbu protiv drugog roditelja sa zahtevom da se taj drugi roditelj delimično liši roditeljskog prava u pogledu prava na promenu prebivališta deteta, donese isključivo na osnovu te okolnosti. Ma koliko, prema odredbama PZ, bilo prihvatljivo da se i takva tužba podnese, tek procenom brojnih relevantnih okolnosti, kao što su razlozi obe stranke i najbolji interes deteta, sud se može opredeliti i odlučiti da li je zahtev osnovan. Razlozi navedeni u ovom radu upućuju, međutim, na zaključak da je podnošenje tužbe za zaštitu prava deteta ispravan procesnopravni put u slučaju kada roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo odbija da se saglasi sa promenom prebivališta deteta zbog toga što smatramo da su za to ispunjeni uslovi (razlozi) koji su predviđeni odredbama PZ. Između ostalog, takvo zaključivanje opravdava i okolnost da sud u tom postupku može po službenoj dužnosti da odluči i o vršenju i lišenju roditeljskog prava. Takođe, nesporno je da zahtev tužbe ne može da glasi da presuda zameni saglasnost roditelja, ali procesni mehanizmi čijom primenom se može obezbediti zaštita svakako postoje. Postupanje bilo po preobražajnoj bilo po deklarativnoj tužbi mora obezbediti pravilno zaključivanje o tome da li promena prebivališta ima ili nema pozitivne efekte za ukupan razvoj deteta, odnosno da li preseljenje jeste ili nije u najboljem interesu deteta. U konkretnom slučaju neophodno je razmotriti pitanje da li se preseljenjem stvaraju novi, bolji uslovi za život, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu deteta, bolja finansijska situacija za roditelja (ne i kao primarni kriterijum), a time i za dete, kako promena utiče na kvalitet održavanja ličnih odnosa i sl. U teoriji se opravdano ističe da najpre, „kroz prizmu savesnosti i opravdanosti“, treba proceniti razloge za preseljenje i razloge za protivljenje preseljenju (Novaković 2020, 293). U slučaju da nema opravdanih razloga za preseljenje,

³³ Treba imati u vidu odredbe PZ o postavljanju kolizijskog staratelja ili privremenog zastupnika, prema čl. 265 i 266, i o njihovim dužnostima, prema čl. 267.

odnos deteta i drugog roditelja bi bio prekinut ukoliko do preseljenja dođe, a dozvoljavanje preseljenja bi imalo karakter povrede prava na porodični život deteta i roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo (Novaković 2020, 23). Nije sporno da u sudskom postupku predmet ocene mora biti i da li je roditelj koji traži preseljenje savestan, odnosno da li preseljenjem isključivo želi da onemogući održavanje ličnih odnosa između deteta i drugog roditelja ili to nije slučaj. Suprotno tome, mora se izvesti nesporn zaključak i da li je razlog za protivljenje drugog roditelja preseljenju isključivo motivisan namerom da onemogući roditelja koji traži preseljenje da zasnuje novi brak, pronade bolje radno mesto ili da se vrati u svoju primarnu porodicu, a ne brigom za blagostanje deteta (Novaković 2020, 293). Ili, sud je nesporno u obavezi da utvrdi motive oba roditelja, a u tim okvirima su relevantni i interesi oba roditelja. To, dalje, implicira suštinsku procenu kako i da li interesi roditelja konvergiraju najboljem interesu deteta. Ako sud nesporno utvrdi da je roditelj nesavestan, to vodi delimičnom lišenju roditeljskog prava u pogledu prava deteta na promenu prebivališta po službenoj dužnosti.

S obzirom na to da je, dakle, dete centralna figura postupka u sporu za zaštitu prava deteta (kao i u svim drugim postupcima u sporovima iz porodičnopravnih odnosa u koje je dete uključeno potrebom za najvišim mogućim stepenom zaštite njegove ličnosti, prava i pravom zaštićenih interesa), sud mora nesporno da utvrdi *in concreto* sve okolnosti relevantne za najbolji interes deteta. Osim okolnosti koje u postupku iznose roditelji kao stranke, to su i one koje sud utvrđuje primenom istražnog načela. Posebno se mora obezbediti, pod uslovima iz PZ, da dete koje je sposobno da formira svoje mišljenje dobije sve informacije koje su mu u tom procesu neophodne i da svoje mišljenje izrazi. U tom procesu je posebno važna uloga kolizijskog staratelja i privremenog zastupnika, koja je definisana odredbama PZ. U dokaznom postupku, osim dokaza koje su predložile stranke, sud je *dužan* da pre donošenja odluke zatraži nalaz i stručno mišljenje od organa starateljstva, porodičnog savetovališta ili druge ustanove specijalizovane za posredovanje u porodičnim odnosima.

LITERATURA

- [1] Apelacioni sud u Novom Sadu. 8/2018. *Bilten sudske prakse*. Beograd: Intermex.
- [2] Arsić, Jelena, Milena Banić. 2018. Analiza implementacije domaćeg zakonodavstva, međunarodnih dokumenata i opšteprihvaćenih standarda međunarodnog prava u ostvarivanju porodičnopravne i socijalne

- zaštite dece. 150–164. *Zbornik stručnih analiza pravnih akata u oblasti ljudskih prava*. Beograd: Kuća ljudskih prava – Swiss Agency for Development and Cooperation SDC – Zaštitnik građana.
- [3] Cashmore, Judy, Patrick Parkinson. 2/2016. Children's 'wishes and feelings' in relocation disputes, *Child and Family Law Quarterly* 28: 151–173.
- [4] Dika, Mihajlo. 2009. *Građansko parnično procesno pravo*. Knjiga VI, *Tužba*. Zagreb: Narodne novine.
- [5] Draškić, Marija. 1/2012. Obavezno lišenje roditeljskog prava prilikom odlučivanja suda o vršenju roditeljskog prava: sporno stanovište Vrhovnog suda Srbije. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 60: 366–381.
- [6] Draškić, Marija. 2020a. *Porodično pravo i prava deteta*. 11. izdanje. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- [7] Draškić, Marija. 2020b. Član 82. Delimično lišenje roditeljskog prava. 258–267. *Komentar Porodičnog zakona – praksa Evropskog suda za ljudska prava, praksa Ustavnog suda, praksa redovnih sudova, prema stanju zakonodavstva od 1. februara 2020. godine*, ur. Mijodrag Radojević. Beograd: Službeni glasnik.
- [8] Dželetović, Mirna. 2021. *Pravni položaj deteta u situacijama njegovog nezakonitog odvođenja u zemlji i inostranstvu*, doktorska disertacija. Novi Sad: Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- [9] Jakšić, Aleksandar. 2021. *Građansko procesno pravo*. 14. izdanje. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- [10] Kovaček Stanić, Gordana. 2/2012. Porodičnopravni aspekti međunarodne, roditeljske otmice dece. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 60: 74–94.
- [11] Milutinović, Ljubica. 2006. Pravo stanovanja – *habitatio* u Porodičnom zakonu. 451–464. *Novo porodično zakonodavstvo*, zbornik radova sa savetovanja. Kragujevac: Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu.
- [12] Novaković, Uroš. 2020. *Preseljenje deteta i roditelja koji vrši roditeljsko pravo – relocation slučajevi*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- [13] Ponjavić, Zoran, Veljko Vlašković. 2019. *Porodično pravo*. 6. izdanje. Beograd: Službeni glasnik.
- [14] Poznić, Borivoje, Vesna Rakić Vodinelić. 2015. *Građansko procesno pravo*. 17. izdanje. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union – Službeni glasnik.

- [15] Poznić, Borivoje. 2009. Tužba. 393–406. *Komentar Zakona o parničnom postupku: prema tekstu Zakona iz 1976. godine sa docnijim izmenama i dopunama*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu – Službeni glasnik
- [16] Stanković, Gordana, Dušica Palačković, Aleksandra Trešnjev. 2020. Član 380. Izvršenje radi zaštite od nasilja u porodici, zaštite prava deteta i drugih odluka u vezi s porodičnim odnosima. 1238–1240. *Komentar Zakona o izvršenju i obezbeđenju: sa odabranom sudskom praksom i primerima podnesaka i odluka: prema stanju zakonodavstva od 25. decembra 2017. godine*, ur. Mijodrag Radojević. Beograd: Službeni glasnik.
- [17] Stanković, Gordana, Vladimir Boranijašević. 2020. *Građansko procesno pravo*. Niš: Sven.
- [18] Tasić, Anđelija. 2022. *Izvršenje odluka iz odnosa roditelja i dece*. Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu.
- [19] Triva, Siniša, Mihajlo Dika. 2004. *Građansko parnično procesno pravo*. 7. izdanje. Zagreb: Narodne novine.
- [20] Vlašković, Veljko. 2018. Odlučivanje o pitanjima koja bitno utiču na život deteta prema Porodičnom zakonu Srbije. 201–216. *Porodični zakon – dvanaest godina posle*, ur. Marija Draškić, Nebojša Šarkić, Jelena Arsić. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union.

Dušica PALAČKOVIĆ, PhD

Full Professor, retired, University of Kragujevac Faculty of Law, Serbia

Sanda ĆORAC, PhD

Assistant Professor, University of Kragujevac Faculty of Law, Serbia

**PARENT'S DISAGREEMENT TO CHANGING THE CHILD'S
PERMANENT RESIDENCE – PROCEDURAL DILEMMAS AND
POSSIBLE SOLUTIONS**

Summary

In the case when the parent who does not exercise parental rights does not agree with the change of permanent residence of the child, i.e., doesn't agree with the child moving abroad with a parent who independently exercises parental rights, courts in Serbia, as a rule, take the position that only because they did not give consent, the parent who does not exercise parental rights should be partially deprived of the parental rights and thus enable the other parent to independently decide on the change of permanent residence. In the theory of family law, this practice has been criticized as unacceptable, therefore there is a need to explore other procedural possibilities in such situations.

Key words: *Partial deprivation of parental rights. – (Dis)agreement of a parent with change of permanent residence of the child. – Procedure. – Court protection.*

Article history:

Received: 16. 5. 2022.

Accepted: 31. 7. 2022.